

TERESA CHYNCZEWSKA-HENNEL

Recenzja: „Kyiv Mohyla Humanities Journal” 2 (2015), ss. 177

Drugi numer anglojęzycznego periodyku otrzymałam dzięki Profesor Natalii Jakowenko na zakończenie konferencji poświęconej 400-leciu Akademii Kijowsko – Mohylańskiej, która odbyła się od 12 do 14 października 2015 roku w Kijowie w murach Muzeum Narodowego Uniwersytetu Kijowsko Mohylańskiej Akademii (NaUKMA). W Konferencji udział wzięło kilkudziesięciu naukowców zajmujących się historią Akademii,

jej wykładowców i uczniów: z Ukrainy, Polski, Rosji, Włoch, Stanów Zjednoczonych, Kanady. Plakaty zawiadamiające o rocznicy powstania Akademii rozwieszono w wielu miejscach na kampusie uniwersyteckim. Na plakacie widniał przekrój pnia drzewa, z przewagą koloru brązowego i żółtego, na obrzeżach namalowano błękitny i biały, dobrze zarysowane słoje kierowały wzrok ku pierwotnemu jądro drzewa, w którym zaznaczono rok 1615, następane daty to 1632, 181, 1991 w szerokiej części drzewa napisano rok 2015, zaś w części błękitnej umieszczono datę 2025. Ten sam

wizerunek przeniesiony został na obwolutę czasopisma z datami 1615 i 2015.

Przyjęto, jak widać, za początek istnienia Akademii moment utworzenia szkoły brackiej w Kijowie. Kijowskie bractwo bohojawleńskie zostało założone w 1615 roku i zrzeszało zarówno świeckich jak i duchownych. Zorganizowana szkoła bracka miała profil grecko – słowiański. W porównaniu ze Lwowem i Ostrogiem, Kijów dołączył później od tych ośrodków ze swym programem edukacyjnym a to dzięki dwóm postaciom archimandrytów Ławry Kijowsko – Peczerskiej: Elizeusza Pletenieckiego i Zachariasza Kopysteńskiego. Drukarnię w Ławrze utworzono w 1616 roku. Ważnym momentem było potajemne mianowanie hierarchów Cerkwi prawosławnej, dokonane przez patriarchę jerozolimskiego Teofanesa w październiku 1620 roku. Patriarcha nadał bractwu status stauropigii, co oznaczało, iż stowarzyszenie dostało się pod bezpośrednią zwierzchność i ochronę patriarchy Konstantynopola. Usankcjonowano tym samym istnienie szkoły brackiej, w której poza greką i „słowiańskim” wykładano łacinę.

Piotr Mohyła, prawosławny metropolita kijowski i założyciel szkoły, która odegrała niepodważalną, ważką rolę w historii dawnej Rzeczypospolitej i historii Ukrainy, był człowiekiem niezwykłym. Literatura przedmiotu dotycząca tej postaci, jak również jego dzieła, jest tak obszerna, że trudno tu w krótkim omówieniu przedstawiać jej nawet skrótową charakterystykę. Należy przypomnieć, iż Mohyła zostawszy archimandrytą Ławry Peczerskiej rozpoczął organizację szkoły przyklasztornej. Uważał, iż poziom nauczania w nowej szkole, musi się różnić od programu szkoły brackiej, powinien być bowiem rozszerzony o język polski. Chodziło mu o to, by prawosławna młodzież nie szukała możliwości kształcenia w innych szkołach i by mogła poprzez znajomość polskiego i łaciny uczestniczyć w życiu politycznym Rzeczypospolitej. Nie wglębiając się w szczegóły, należy przypomnieć, iż Mohyła dzięki swemu talentowi także dyplomatycznemu, osiągnął kompromis, w jego

rezultacie połączone zostały w 1632 roku obydwie szkoły.

Łaciński charakter mohylańskiej szkoły wywołał sprzeciw wśród zagorzałych obrońców „prawdziwej wiary” prawosławnej ale też z innych, co oczywiste przyczyn podkancelerzego koronnego Tomasza Zamoyskiego, odpowiedzialnego za szkolnictwo w Rzeczypospolitej oraz jezuitów. Ci ostatni obawiali się konkurencji dla własnych szkół. Mimo wielu przeciwności, król Władysław IV w roku 1635 zatwierdził istnienie Kolegium Mohylańskiego w Kijowie. Nie przyznano kolegium statusu akademii, co oznaczało pozbawienie go własnej jurysdykcji i ograniczało do nauczania dialektyki i logiki, nie można było wykładać teologii. Do rangi Akademii Kolegium Mohylańskie podniesione zostało w akcie unii hadziackiej w 1658 roku, ale jak wiadomo akt ten pozostał na papierze.

Specjalny numer innego periodyku, wydawanego także w języku angielskim „Harvard Ukrainian Studies” poświęcono historii Kijowsko – Mohylańskiej Akademii w związku z 350-rocznicą jej powstania¹. Redaktorzy i autorzy powyżej cytowanego numeru przyjęli, odmiennie od Redakcji „Kyiv – Mohyla Humanities Journal” oraz organizatorów Konferencji – rok 1632 za początek istnienia tej placówki dydaktycznej i oświatowej.

Szkoda, iż w prezentowanym tu numerze zabrakło miejsca na dyskusję z uczonymi „Harvard Ukrainian Studies”, którzy poświęcili wiele interesujących artykułów związanych z tematyką Akademii Kijowsko – Mohylańskiej. Wymienić wypadnie jako *exempli gratia* następujących autorów: Ihor Ševčenko, Natalia Pylypiuk, Paulina Lewin, Ryszard Łużny, Frank E. Sysyn, Omeljan Pritsak i inni. A przecież w ciekawym artykule Maksyma Iaromenko (NaUKMA) zawartym

¹ „Harvard Ukrainian Studies”, vol. VIII, nr ½, June 1984, Special issue, *The Kiev Mohyla Academy, Commemorating the 350-th Anniversary of its Founding (1632)*, Ukrainian Research Institute Harvard University, Cambridge, Massachusetts 1985, ss. 252, ss.36 (nienumerowane).

w „Kyiv – Mohyla Humanities Journal” poświęconym periodyzacji historii Akademii, jej badaczy w XIX i początkach XX wieku, można było, jak uważam wyjaśnić w kilku zdaniach w ogólności kwestię periodyzacji. W artykule, o którym tu mowa zatytułowanym *Key Dates in the History of Kiev-Mohyla Academy*, Iaramenko wnikliwie przedstawił interpretacje ustalenia dwóch dat w historii Akademii – kluczowych w rozumieniu jej historii przez uczniów i profesorów Kijowskiej Teologicznej Akademii w XIX i początkach XX wieku. Dаты te to lata 1701 i 1817. Wyznaczają okres nowego statusu i reform Akademii.

Tom czasopisma otwiera słowo wstępne redaktora profesora Wołodymyra Morenetsa, który także nie ustosunkował się do daty upamiętniającej obchody 400-lecia Akademii i numeru periodyku, który ukazał się z tej okazji.

Po wstępie jego autorstwa, czytelnik zapoznaje się z niezwykle ważnym i ciekawym wywiadem, przeprowadzonym przez Wołodymyra Panczenko z Honorowym Prezydentem Narodowego Uniwersytetu Kijowsko – Mohylańskiej Akademii (NaUKMA) Viaczysławem Bruchowieckim o idei wskrzeszenia Akademii, która pojawiła się w jego koncepcjach, jeszcze przed upadkiem ZSRR. Niezłomność tego pierwszego rektora Uniwersytetu – Akademii, spowodowała, iż powstała uczelnia nowoczesna, odpowiadająca potrzebom współczesnej Ukrainy, stając się kuźnią jej elity naukowej, intelektualnej a także zasiłała, co podkreślił rozmówca nowej kadry administracji państwowej.

Kolejny artykuł pióra Serhija Golovaszenko (NaUKMA) dotyczy studiów biblijnych w Kijowskiej Akademii Teologicznej w XIX i XX wiekach. Giovanna Siedina, badaczka włoska z Uniwersytetu w Weronie, przedstawiła artykuł poświęcony problematyce poezji lirycznej w twórczości poetów Akademii Kijowsko – Mohylańskiej w XVII wieku i pierwszej połowy XVIII wieku.

Arcybiskup Ihor Isiczeno (Narodowy Uniwersytet V.N. Karamzina w Charkowie) omówił *Exegesis* Sylwestra Kossowa

z próbą odpowiedzi na pytanie – czy utwór ten opublikowany w 1635 roku miał charakter manifestu kontrreformacyjnego?

Kolejny artykuł pióra Giuseppe Perriego (Uniwersytet w Brukseli) poświęcony jest *Prologowi do Narcyza* Hryhorego Skovorody, będącego swego rodzaju testamentem filozoficznym. Kolejny artykuł Darii Syroyid (Ukraiński Katolicki Uniwersytet) dotyczy twórcy *Żywotów świętych (Czeti – Minei; Menologion)* Dymitra Tuptały. Następne w kolejności artykuły dotyczą współczesnej ukraińskiej literatury, autorstwa Rostysława Semkiwa (NaUKMA) na temat powrotu do gatunku burleski w literaturze 1985-2010; działalności radiowej organizacji OUN w Wiedniu i Bratysławie w latach 1938-1939 (Myroslav Shkandrij, University of Manitoba). W ostatnim artykule Oleksandra Gaidai (NANU) dokonuje interesującej próby odpowiedzi na ważne pytanie dotyczące wpływu spuścizny sowieckiej we współczesnej Ukrainie. W końcu omawianego tu periodyku "Kyiv – Mohyla Humanities Journal" zamieszczono sześć recenzji-omówień najnowszych pozycji z literatury ukraińskiej i zagranicznej.

Z całym przekonaniem uważam, iż warto zapoznać się z tą pozycją.